

УДК: 811.112.2'42

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТИПИ ВИСЛОВЛЕНЬ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Т.В. Крупкіна (Харків)

У статті на матеріалі сучасного німецькомовного діалогічного дискурсу встановлено структурно-семантичні засоби вираження мовленнєвого акту застереження з огляду на його гібридну природу. Застереження становить гібридний іллокутивний тип, який характеризується одночасною реалізацією двох іллокуцій – асертивної і директивної. Ці іллокуції пов'язані на рівні пропозиційного змісту: директивна складова становить спонування адресата до певної дії, а асертивна складова – повідомлення певного стану справ, релевантного для предикованої у спонуванні дії. За критерієм мовного вираження застереження демонструє два типи – експліцитний і імпліцитний. Експліцитний мовленнєвий акт застереження має місце у випадках, коли: 1) асертивна та директивна складові виражені експліцитно, 2) іллокуцію застереження виражено за допомогою експліцитної перформативної формули на зразок *Ich warne dich*. Імпліцитний мовленнєвий акт застереження має три типи – з імпліцитно вираженою директивною складовою, з імпліцитно вираженою асертивною складовою та з імпліцитно вираженими обома складовими. Встановлено одинадцять структурно-семантичних моделей мовленнєвого акту застереження у німецькомовному діалогічному дискурсі, серед них три моделі стосуються експліцитного вираження, вісім – імпліцитного. Найпоширенішими засобами вираження застереження у німецькомовному діалогічному дискурсі є перформативна формула, сполучники *sonst* і *denn*, умовне речення зі сполучником *wenn*, висловлення спонукальної структури та модальні дієслова.

Ключові слова: асертив, гібридний мовленнєвий акт, директив, застереження, іллокуція, імпліцитний.

Крупкіна Т.В. Структурно-семантические типы высказываний предостережения в немецкоязычном диалогическом дискурсе. В статье на материале современного немецкоязычного диалогического дискурса определены структурно-семантические способы выражения речевого акта предостережения с учетом его гибридной природы. Речевой акт предостережения является гибридным иллокутивным типом, который характеризуется одновременной реализацией двух иллокуций – асертивной и директивной. Эти иллокуции связаны на уровне пропозиционального содержания: директивный компонент является побуждением адресата к определенному действию, а асертивный компонент – сообщение определенного положения дел, релевантного для предизируемого в побуждении действия. По критерию языкового выражения предостережение демонстрирует два типа – эксплицитный и имплицитный. Эксплицитный речевой акт предостережения имеет место в случаях, когда: 1) асертивный и директивный компоненты выражены эксплицитно, 2) иллокуция предостережения выражена с помощью эксплицитной перформативной формулы типа *Ich warne dich*. Имплицитный речевой акт предостережения имеет три типа – с имплицитно выраженной директивной составляющей, с имплицитно выраженной директивной составляющей и с имплицитно выраженными обоими составляющими. Установлено одиннадцать структурно-семантических моделей речевого акта предостережения в немецкоязычном диалогическом дискурсе, среди которых три модели касаются эксплицитного выражения, а восемь – имплицитного. Наиболее распространенными способами выражения предостережения в немецкоязычном диалогическом дискурсе являются перформативная формула, союзы *sonst* и *denn*, условное предложение с союзом *wenn*, высказывания побудительной структуры и модальные глаголы.

Ключевые слова: асертив, гибридный речевой акт, директив, иллокуция, имплицитный, предостережение.

Krupkina T. Structural and semantic types of warning utterances in the German dialogical discourse. The article uses the material of modern German-speaking dialogical discourse to define the structural and semantic ways of expressing the speech acts of warning, taking into account its hybrid nature. The speech act of warning is a hybrid illocutionary type, which is characterized by the simultaneous realization of two illocutions – assertive

and directive. These illocutions are related at the level of propositional content: the directive component is the motivation of the addressee to a specific action in the interests, and the assertive component is the reporting of a certain state of affairs relevant to the action predicted in the motivation. By the criterion of the language expression the speech acts of warning demonstrate two types – explicit and implicit. Explicit speech acts of warning occur when: 1) the assertive and directive components are explicitly expressed; 2) the warning illocution is expressed by the explicit performative formula of the type *Ich warne dich*. The implicit speech act of warning has three types – with an implicitly expressed directive component, with an implicitly expressed directive component and with implicitly expressed both components. Eleven structural and semantic models of the speech acts of warning are established in the German dialogical discourse, among which three are explicit utterances and eight are implicit. The most common means of expressing the speech acts of warning in the German dialogical discourse are the performative formula, the conjunctions *sonst* and *denn*, conditional sentence with the *wenn* conjunction, utterances of imperative structure and modal verbs.

Key words: assertive, directive, hybrid speech act, illocution, implicit, warning.

1. Вступ

У руслі діяльнісного підходу до мови актуальним завданням сучасної германістики є вивчення реалізації окремих мовленнєвих дій у дискурсі. Зокрема, залишається невстановленим мовленнєво-актовий статус застереження, а також засоби його вираження у німецькомовному діалогічному дискурсі.

Застереження досліджено у термінах теорії мовленнєвих жанрів, яка є близькою до теорії мовленнєвих актів (далі – МА), що дозволило встановити його семантичні типи та особливості засобів його реалізації в українській і німецькій мовах [9]. З позицій теорії МА, застереження вважається підтипом МА директиву (превентивом) [6, с. 9; 8; 10; 14, с. 10; 17, с. 195] або асертиву [5, с. 268; 18, с. 67], розглядається як оцінний [1] або складний МА [2, с. 157], а також розмежовується із МА погрози [5, с. 267], повідомлення [5, с. 268; 8; 18, с. 67] та поради [5, с. 268; 18, с. 67]. Проте, висунута нами теза про гібридну сутність МА застереження [13] відкриває новий погляд на природу й категоріальну сутність цього іллокутивного типу.

Розуміння гібридного МА як іллокутивного типу (на прикладі вибачення) знаходимо в працях І.С. Шевченко [16] та Т.М. Буренко [4]. І.С. Шевченко підкреслює вирішальну роль когнітивного аспекту у формуванні принципу гібридності в прагмалінгвістиці: «гібридність у прагмалінгвістиці постає як якісно нове утворення, результат взаємодії когнітивного й прагматичного аспектів» [16, с. 335].

Поняття гібридного МА введено в науковий ужиток Р. Конрадом, який застосовує цей термін на позначення таких МА, що мають дві іллокуції

в рамках однієї пропозиції у конкретному дискурсивному контексті [12, с. 377–378]. Р. Конрад оперує поняттям гібридного МА не як іллокутивного типу, а як конкретного МА, що реалізується в дискурсі з проявами двох іллокуцій, наприклад, директивної і квеситивної: в рамках одного речення (питальної структури з часткою *bitte*) суміщаються елементи двох ситуацій, що спричиняє реалізацію одночасно двох іллокутивних актів [12, с. 377–378]. У цьому зв'язку опираємося на тезу І.П. Сусова про необхідність «розрізнявати висловлення-події, з одного боку, і висловлення-класи та висловлення-типи, з іншої» [15, с. 67] (тут і далі – переклад наш, Т.К.). За словами Л.Р. Безуглої, «розгляд класифікації мовленнєвих (іллокутивних) актів передбачає виокремлення окремих абстрактних класів, а аналіз конкретної комунікативної події має на меті визначення іллокуції окремих, конкретних мовленнєвих актів, тобто процес лінгвістичної категоризації переміщується з теоретичного рівня на емпіричний» [3, с. 258].

У гібридному МА застереження має місце поєднання директивної та асертивної іллокуцій. Директивна складова застереження становить спонукання адресантом адресата до певної дії в інтересах останнього, а асертивна складова – повідомлення адресантом адресатові певної інформації, не відомої останньому і релевантної для предикованої у спонуканні дії. Інакше кажучи, застереження складається з повідомлення адресатові про загрозу ситуацію і поради/вимоги вжити заходів.

Окреслене розуміння застереження зумовлює необхідність встановлення засобів його вираження саме з огляду на його гібридну природу.

Мета статті – встановити структурно-семантичні моделі МА застереження у німецькомовному діалогічному дискурсі.

Об'єктом аналізу є висловлення, що реалізують МА застереження у німецькомовному діалогічному дискурсі, які досліджуються на предмет структурно-семантичних характеристик.

Матеріалом слугували німецькомовні художні тексти ХХ–ХХІ ст., які демонструють персонажне мовлення, максимально наближене до розмовного.

Структурно-семантичні моделі МА застереження у німецькомовному діалогічному дискурсі встановлюються із урахуванням як синтаксичної структури, так і її семантичного наповнення висловлення. Слідом за В.В. Козловським, під синтаксичною моделлю розуміємо схему, яка узагальнює певні особливості речення та «складається з постійних елементів – граматичних, лексичних, контекстуальних, які самостійно, або взаємозалежно виражають модальний зміст, притаманний лише цьому структурному типу речення. До складу моделі входять лише суттєві формальні одиниці мови. У цілому процес моделювання прагне до такого описання об'єкта, яке вірно пояснює його формальну будову та семантику». [11, с. 84]. Для презентації моделей застосовуємо прийнятий у прагматиці метод формалізації.

2. Структурно-семантичні моделі мовленнєвого акту застереження у німецькомовному діалогічному дискурсі

Розгляд застереження як гібридного МА зумовлює питання визначення його меж у дискурсі. За Т. ван Дейком, «один іллокутивний акт завжди відокремлений від іншого межею речення, при цьому іллокутивний акт, що виражається одним реченням, може бути складним» [7: 301]. Однак, у випадку гібридного МА, який характеризується двома іллокуціями, критерій речення не є релевантним. МА застереження може бути виражено як одним складним, так і двома висловленнями, відповідно до асертивної та директивної іллокуцій. Висловлення становить продукт мовленнєвого акту, а «відмінність висловлення від речення полягає в діяльній природі першого й у структуралістській природі другого» [2, с. 124].

За свідченням Л.Р. Безуглої, «класифікаційні аспекти іллокутивних типів неминуче пов'язані з розглядом експліцитного/імпліцитного способу вираження іллокутивного смислу» [2, с. 267]. Це означає, що асертивна і директивна складові МА застереження можуть бути виражені експліцитно або імпліцитно. Тож с точки зору вираження виокремлюємо два його види – експліцитний і імпліцитний.

Експліцитний МА застереження має два типи – асертивно-директивний і перформативний. У першому випадку асертивна та директивна складові виражені експліцитно. Спостерігаємо дві моделі асертивно-директивного застереження:

1) *A(p) & D(q)* – Адресант інформує адресата про потенційний негативний стан справ і, одночасно, спонукає його до дії, яка, на думку адресанта, дозволить адресату уникнути негативного стану справ, тобто застереження виражено двома висловленнями. Наприклад, адресант (*Grau*) інформує колегу-режисера про небезпечність поведінки рознощика піци під час вечірки та радить йому вжити заходів:

Grau: Der Junge gräbt dir gerade den Garten um. Du solltest vermutlich was tun.
Frankie: Der Typ ist ein Pizzabote. Wenn er 'ne Rolle als Pizzabote will, kann er sie haben
(I. Bauersima, S. 56-57)

2) *D(p), sonst/denn A(q)* – застереження складається з директивного та асертивного висловлень, які з'єднані за допомогою сполучника *sonst* або *denn*. Сполучник *sonst* вводить майбутній стан речей, який адресат має знати, щоб запобігти небажаним наслідкам за умови виконання директиву, наприклад:

„Wie wäre denn das“, fragte Emil, „wenn du noch ein paar Freunde herholtest?“
„Mensch, die Idee ist hervorragend!“ rief Gustav begeistert, „das mach ich! Ich brauch bloß mal durch die Höfe zu sausen und zu hupen, gleich ist der Laden voll.“
„Tu das mal!“ riet Emil, „aber komme bald wieder. Sonst läuft der Kerl da drüben weg. Und da muß ich selbstverständlich hinterher. Und wenn du wiederkommst, bin ich über alle Berge.“

(E. Kästner, S. 82)

Сполучник *denn* вводить стан речей, який є причиною дії, предикованої у директиві:

„Mensch, gib den Kramher,“ meinte Gustav.
„Den bring ich gleich rüber ins Café Josty, geb ihn an Büffet ab und beschnuppre bei der Gelegenheit mal den Herrn Dieb.“

„Aber mache es geschickt“, riet der Professor.
„Denn das würde die Verfolgung erschweren.“
(E. Kästner, S. 85-86)

Перформативний тип застереження відносимо до експліцитних, оскільки перформативна формула вважається найефективнішим засобом вираження експліцитної іллокуції [2, с. 273], хоча директивна іллокуція виражена імпліцитно. Для застереження такою формулою є *Ich warne dich*, тож третя модель виглядає у такий спосіб:

3) *Ich warne dich & A(p) +> D(q)* – перформатив і експліцитне повідомлення актуалізують директивну імплікатуру (яку експліковано в дужках за допомогою логіко-семантичного знака «+>» – «виводиться дискурсивно, імплікується»):

Monika: (zu Gütschow) Können Sie mal helfen... aufschneiden?

Gütschow: Gerne... Aber ich warne dich!... Ich nasche! (+> Dann mach mir deswegen keine Vorwürfe!) (er folgt ihr in die Küche. Während des nächsten Dialoges schneidet er die Torte, Monika brüht den Kaffee auf) (C. Flatow, S. 303)

Імпліцитний МА застереження має три типи – з імпліцитно вираженою директивною складовою, з імпліцитно вираженою асертивною складовою та з імпліцитно вираженими обома складовими. Велику роль при цьому відіграють імплікатури – та частина мовленневоактових смислів, яка в процесі комунікації залишається вираженою «поміж рядків». Залучення до аналізу імплікатур засвідчує когнітивний аспект дослідження гібридних МА, який передбачає акцентування ментальних коренів мовленневої діяльності у руслі когнітивістського вектору прагмалінгвістики [2, с. 155], адже інтендування й виведення імплікатур є процесами, які лежать у когнітивній площині аналізу, оскільки відбуваються у свідомості комунікантів.

Перший тип імпліцитних МА застереження презентує випадки, коли експліцитно виражена асертивна складова, а директивна актуалізується в імплікатурі, наприклад:

4) *D(~p) +> A(q)* – експлікація асертивної складової є надлишковою, оскільки інформація про можливість негативні наслідки вже відома адресатові:

Sie legte die drei Scheine in den seitlich aufgeschnittenen Briefumschlag, knickte ihn in der Mitte um und gab ihn Emil.

Der besann sich erst eine Weile. Dann schob er ihn in die rechte innere Tasche, tief hinunter, klopfte sich, zur Beruhigung, noch einmal von außen auf die blaue Jacke und sagte überzeugt: „So, da klettert es nicht heraus.“

„Und erzähle keinem Menschen im Coupé, dass du so viel Geld hast!“ (+> Dein Geld kann gestohlen werden!)

„Aber Muttchen!“ Emil war geradezu beleidigt. Ihm so eine Dummheit zuzutrauen!

(E. Kästner, S. 33-34)

Другий тип імпліцитних МА застереження представлено випадками, коли експліцитно виражено асертивну складову – повідомлення адресантом адресатові певної інформації, не відомої останньому і релевантної для предикованої у спонуканні дії, а спонукання адресантом адресата до певної дії в інтересах останнього виражено в імплікатурі. Спостерігаємо чотири моделі такого типу:

5) *A(p): Wenn p, (dann) q +> D(~p)* – асертив виражено умовним реченням зі сполучником *wenn*, у якому повідомляється про можливий небезпечний для адресата стан справ, тому він має не виконувати певну дію, наприклад:

Sie gingen langsam nach Hause. Unterwegs, an der Weidendammer Brücke, fragte Pony Hütchen: „Großmutter, willst du dich auf die Lenkstange setzen?“

„Halte den Mund!“

„Wieso? Schwerer als Zicklers Arthur bist du auch nicht. Und der setzt sich oft darauf, wenn ich fahre.“

„Wenn das noch ein einziges Mal vorkommt, nimmst dir dein Vater das Rad für immer weg.“ (+> Nimm den Arthur nie mehr aufs Rad!)

„Ach, euch darf man aber auch gar nichts erzählen“, schimpfte Pony. (E. Kästner, S. 76)

6) *A(p) & A(q): Wenn du ~q, dann r +> D(q)* – небезпечний стан справ представлено двома асертивами, у другому з яких – вираженому умовним реченням зі сполучником *wenn* – міститься пре-

дикований адресатові стан справ. Приміром, Саломон повідомляє Моніці, що батько її дитини Френкель, який відвідав їхню фірму після довгих років еміграції, пішов геть; Саломон намагається умовити Моніку сказати Френкелю про те, що він батько її дитини, натякаючи, що інакше він сам йому це скаже:

Fraenkel: ... *Was soll ich in Berlin...? Ich hab hier doch niemand...* (nach rechts ab)

Naumann: *Schade...* (folgt ihm)

Salomon: *Da hörst du's...! Er will weg! Weil er hier niemand hat... Also, wenn du es ihm jetzt nicht sagst... dann... dann...*

Monika: *Was ist dann...?*

Salomon: *Du wirst es schon seh'n... (+> Sage es ihm jetzt, sonst sage ich ihm es selbst!) <...>*

Monika: *Ich sag's ihm ja schon... (geht nach rechts) (C. Flatow, S. 396)*

7) $A(p) \& Q(q) \rightarrow D(q)$ – крім асертиву – зазначення причини невиконання адресатом предикованої дії – адресант ставить питання, на ґрунті якого актуалізується директив:

Julia: *Sie gehen da drüben in die Kabine, und ich gebe Ihnen was zum Überziehen... (geht zur Kabine und zieht den Vorgang auf) Bitte...*

Jäger (geht zögernd zur Kabine): *Das ist mir aber nicht sehr angenehm...*

Julia: *Nasse Füße sind auch nicht angenehm... oder wollen Sie sich unbedingt erkälten?... (+> Ziehen Sie sich um, sonst erkälten Sie sich!)*

Jäger (schüttelt den Kopf und verschwindet in der Kabine) (C. Flatow, S. 176-177)

8) $A(p) \& D(q) \rightarrow D(r)$ – експліцитно виражено і асертив, і директив, але останній не виражає предиковану дію, вона міститься у імпліцитному директиві – натяку. Наприклад, батько застерігає доньку не зустрічатися з хлопцем, який є сином його давнього ворога; донька не розуміє його натяк, і той змушений експлікувати предиковану дію:

Barbara: *Er gefällt dir nicht?...*

Gustav (schüttelt den Kopf)

Barbara: *Schade... Ich glaube, er hat Absichten...*

Gustav: *Das glaube ich auch...! Barbi, der Mann wird dich enttäuschen!... Gib ihm keine Gelegenheit dazu...! (+> Schick ihn vorher weg!)*

Barbara: *Wie meinst du das?*

Gustav: *Schick ihn vorher weg! (C. Flatow, S. 68)*

Третій тип імпліцитних МА застереження стоується випадків, коли обидві складові є імпліцитно вираженими. Зафіксовано три такі моделі:

9) $A(p): Wenn p, (dann) q \rightarrow D(q) \& A(r)$ – адресант застерігає адресата за допомогою асертиву, вираженого умовним реченням, агенсом якого є він сам. Наприклад, адресант (Мо), коли його сестрі подарували кролика, застерігає її від того, що кроль може вкусити за пальці, актуалізуючи пряме і переносне значення виразу *die Finger von jmdm. lassen*:

„Das ist Gwin“, erklärte Staubfinger. „Wenn du willst, kannst du ihm die Ohren kraulen. Er ist gerade sehr schläfrig, da wird er schon nicht beißen.“

„Tut er das sonst?“, fragte Meggie.

„Allerdings“, sagte Mo, während er sich wieder hinter das Steuer schob.

„Wenn ich du wäre, würde ich die Finger von dem kleinen Biest lassen.“ (+> *Das Kaninchen kann dir einen Finger abbeißen. & Lass die Finger von dem Kaninchen!*) (C. Funke, S. 36)

10) $Q(p): Willst du p? \rightarrow A(p) \& D(q)$ – застереження виражено питанням, з якого виводяться і асертивна, і директивна імплікатури. Приміром, адресант (Вольфганг) пропонує батькові, щоб вони з братом Альфредом взяли участь у пограбуванні банку, але ні батько, ані Альфред не погоджуються, і Вольфганг вдається до застереження, імпліцитна форма якого зумовлена емоційністю і нещирістю Вольфганга (він сам організовує це пограбування неіснуючого банку, щоб задовольнити примхи батька):

Wolfgang: *Ja, meinst du denn, ich lasse dich allein losgehen...? Ich mache natürlich mit! Freddy auch...! Wir sind doch schließlich deine Söhne!*

Alfred: *Ja, eben... Wir sind doch schließlich deine... Was machen wir...? Mit...? <...>*

Wolfgang: *Ach...? Willst du, daß Pappi einen Wildfremden mitnimmt...? (suggestiv) (+> Papa kann einen Fremden mitnehmen. & Mach mit!) Wenn wir mitkommen, ist die Sache doch ganz ungefährlich...! Bleibt doch alles in der Familie!*
Gustav: *Nein – das nehme ich nicht an...! Ich möchte nicht, daß ihr eure Existenzen aufs Spiel setzt!... Das Risiko, Jungs!... (C. Flatow, S. 58)*

11) *III* +> *A(p) & D(q)* – реалізація МА застереження на ґрунті невербальних засобів. Наприклад, це покашлювання адресанта, яке зазначається в авторській ремарці. Адресант (Вольфганг) у такий спосіб застерігає батька, який мало не проговорився про своє кримінальне минуле, розмовляючи зі слюсарем про засоби злому решіток на вікнах:

Gottschalk (lachend): *Außerdem hat so ein Gitter gar keinen praktischen Nährwert... Das drücke ich Ihnen mit einem Wagenheber aus dem Mauerwerk, ohne daß Sie was merken...!*

Gustav: *Mit "ner kräftigen Bohle geht's auch! Wenn man die als Hebel benutzt... Das habe ich oft genug...*

Wolfgang (räuspert sich warnend) (+> *Erzähl ihm nicht über deine Vergangenheit! & Er kann dich bei der Polizei denunzieren.*)

Gustav (schnell): *...gelesen...!*

(C. Flatow, S. 102-103)

Ця модель є найменш частотною в німецькомовному дискурсі, найпоширенішими є моделі, які стосуються експліцитного вираження МА застереження.

3. Висновки

В результаті проведеного дослідження встановлено структурно-семантичні засоби вираження у німецькомовному діалогічному дискурсі МА застереження з огляду на гібридну природу останнього.

МА застереження становить гібридний іллокутивний тип, який характеризується одночасною реалізацією двох іллокуцій – асертивної і директивної. Ці іллокуції пов'язані на рівні пропозиційного змісту: директивна складова становить спонукування адресантом адресата до певної дії в інтересах останнього, а асертивна складова – повідомлення певного стану справ, релевантного для предикованої у спонуванні дії.

За критерієм мовного вираження МА застереження демонструє два типи – експліцитний і імпліцитний. Експліцитний МА застереження має місце у випадках, коли: 1) асертивна та директивна складові виражені експліцитно; 2) іллокуцію застереження виражено за допомогою експліцитної перформативної формули на зразок *Ich warne*

dich. Імпліцитний МА застереження має три типи – з імпліцитно вираженою директивною складовою, з імпліцитно вираженою асертивною складовою та з імпліцитно вираженими обома складовими.

Встановлено одинадцять структурно-семантичних моделей МА застереження у німецькомовному діалогічному дискурсі, серед них три моделі стосуються експліцитного вираження, вісім – імпліцитного. Найпоширенішими засобами вираження МА застереження у німецькомовному діалогічному дискурсі є перформативна формула, сполучники *sonst* і *denn*, умовне речення зі сполучником *wenn*, висловлення спонукальної структури та модальні дієслова.

Перспективи дослідження вбачаємо у з'ясуванні частотності виділених типів МА застереження у сучасному німецькомовному діалогічному дискурсі, а також у поглибленні когнітивно-прагматичного аналізу в напрямку встановлення релевантних умов успішності та побудови відповідного акціонального фрейму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анипкина Л.Н. Оценочные высказывания в прагматическом аспекте / Л.Н. Анипкина // Филологические науки. – 2000. – № 2. – С. 58–65.
2. Безугла Л.Р. Когнітивно-прагматичні характеристики імпліцитних смислів у німецькомовному дискурсі : дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Л.Р. Безугла. – Харків, 2008. – 570 с.
3. Безуглая Л.Р. Прагмалингвистическая концепция И.П. Сусова: Послесловие / Л.Р. Безуглая // Сусов И.П. Лингвистическая прагматика. – Винница : Нова книга, 2009. – С. 249–260.
4. Буренко Т.М. Когнітивно-прагматичні характеристики мовленнєвого акту вибачення в англomовному дискурсі XVI–XXI століть : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Т.М. Буренко. – Харків, 2008. – 20 с.
5. Вежбицка А. Речевые акты / А. Вежбицка // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1985. – Вып. 16. – С. 251–275.
6. Гриценко М.І. Дискурсивні властивості директивних модальних часток сучасної німецької мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / М.І. Гриценко. – Харків, 2009. – 20 с.
7. Дейк Т.А. ван. Вопросы прагматики текста / Т. ван Дейк // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1978. – Вып. 8. – С. 259–336.
8. Добру-

шина Н.Р. Грамматические формы и конструкции со значением опасения и предостережения / Н.Р. Добрушина // Вопросы языкознания. – 2006. – № 2. – С. 28–67. 9. Дяків Х.Ю. Мовленнєвий жанр «застереження» та засоби його реалізації в українській і німецькій мовах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / Х.Ю. Дяків. – Київ, 2012. – 20 с. 10. Клименко Ю.В. Метамови опису комунікативного акту попередження / Ю.В. Клименко // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. – 2006. – № 741. – С. 90–92. 11. Козловский В.В. Конъюнктив и выражение модального значения «ИРРЕАЛЬНОСТЬ» (на материале простого предложения современного немецкого языка) / В.В. Козловский // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. – 2004. – № 635. – С. 84–88. 12. Конрад Р. Вопросительные предложения как косвенные речевые акты / Р. Конрад // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1985. – Вып. 16. – С. 349–383. 13. Крупкіна Т.В. Застереження як гібридний мовленнєвий акт / Л.Р. Безугла, Т.В. Крупкіна // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. – 2012. – № 29. – С. 35–38. 14. Мясоєдова С.В. Категорія спонукання і її вираження в непрямих висловленнях сучасної української мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / С.В. Мясоєдова. – Харків, 2001. – 19 с. 15. Сусов И.П. Лингвистическая прагматика / И.П. Сусов. – Винница : Нова книга, 2009. – 272 с. 16. Шевченко И.С. Гибридная природа извинения: когнитивно-прагматический анализ / И.С. Шевченко // Жанры речи. – Вып. 6 : Жанры и язык. – Саратов : Наука, 2009. – С. 329–337. 17. Pérez Hernández L. Illokution and cognition: A Constructional Approach / L. Pérez Hernández. – Universidad de la Rioja : Servicio de Publicaciones, 2001. – 366 p. 18. Searle J.R. Speech Acts / J.R. Searle ; 27th printing. – Cambridge : CUV, 2005. – 203 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Bauersima I. FILM / Igor Bauersima, Réjane Desvignes // Theater, Theater: Aktuelle Stücke 13. – Fr./M. : Fischer, 2003. – S. 7–95. 2. Flatow C. Das Geld liegt aus der Bank und noch mehr Theater. Drei Komödien / Curth Flatow. – München : Langen Müller, 1995. – 408 S. 3. Funke C. Tintenherz. Roman / Cornelia Funke. – Hamburg : Dressler, 2003. – 576 S. 4. Kästner E. Emil und die Detektive / Erich Kästner. – Hamburg : Dressler, Zürich : Atrium, 1995. – 171 S.

REFERENCES

- Anipkina, L.N. (2000). Ocenochnye vyskazyvaniya v pragmaticheskom aspekte [Evaluative statements in pragmatic aspect]. *Filologicheskie nauki*, 2, 58–65.
- Bezugla, L.R. (2008). *Kognityvno-pragmatychni kharakterystyky implicitnykh smysliv u nimeczkomovnomu dyskursi. Dys. doktora filol. nauk [Cognitive-pragmatic characteristics of implicit meanings in the German-speaking discourse. Dr. philol. sci. diss.]*. Kharkiv. 570 p. (in Ukrainian)
- Bezuglaja, L.R. (2009). Pragmalingvisticheskaia koncepcija I.P. Susova: Posleslovie [Pragmalinguistical conception by I.P. Susov: Concluding remarks] In: I.P. Susov. *Lingvisticheskaia pragmatika*. Vinnica: Nova knyga, pp. 249–260.
- Burenko, T.M. (2008). *Kognityvno-pragmatychni kharakterystyky movlennyeвого акту vybachennya v anglomovnomu dyskursi XVI-XXI stolit. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Cognitive-pragmatic apology speech act characteristics in the English-speaking discourse of XVI-XXI centuries. Dr. philol. sci. diss. synopsis]*. Kharkiv (in Ukrainian)
- Dejk, T.A. van. (1978). Voprosy pragmatiki teksta [Text pragmatic issues]. *Novoe v zarubezhnoj lingvistike. – New in Foreign Linguistics*, 8, 259–336.
- Dobrushina, N.R. (2006). Grammaticheskie formy i konstrukcii so znacheniem opaseniya i predosterezeniya [Grammar forms and constructions with apprehension and warning meanings]. *Voprosy jazykoznanija. – Topics in the study of language*, 2, 28–67 (in Russian).
- Dyakiv, Kh.Yu. (2012). *Movlennyevyi zhanr «zasterezhennya» ta zasoby yoho realizatsiyi v ukrayins'kiy i nimets'kiy movakh. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Speech genre “warning” and its realization ways in the Ukrainian and German languages. Cand. philol. sci. diss. synopsis]*. Kyiv (in Ukrainian)
- Hrytsenko, M.I. (2009). *Dyskursyvni vlastyvoli dyrektyvnykh modal'nykh chastok suchasnoyi nimets'koyi movy. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Discourse characteristics of directive modal particles in the modern German language. Cand. philol. sci. diss. synopsis]*. Kharkiv (in Ukrainian)
- Klymenko, Yu.V. (2006). Metamovy opysu komunikatyvnoho akту poperedzhennya [Communicative warning act metalanguages descriptions]. *Visnyk Kharkiv. nats. un-tu im. V.N. Karazina. – V.N. Karazin Kharkiv. National Univ. Messenger*, 741, 90–92

- Konrad, R. (1985). Voprositelnye predlozheniya kak kosvennye rechevye akty [Questions as indirect speech acts]. *Novoe v zarubezhnoj lingvistike. – New in foreign linguistics*, 16, 349–383
- Kozlovskij, V.V. (2004). Konjunktiv i vyrazhenie modal'nogo znachenija «IRREAL'NOST'» (na materiale prostogo predlozhenija sovremennogo nemeckogo jazyka) [Subjunctive mood and modal meaning expression "IRREALITY"]. *Visnyk Kharkiv. nats. un-tu im. V.N. Karazina. – V.N. Karazin Kharkiv. National Univ. Messenger*, 635, 84–88.
- Krupkina, T.V. and Bezuhla, L.R. (2012). Zasterezhennya yak hibrydnyy movlennyevyy akt [Warning as a hybrid speech act]. *Naukovi pratsi Kam'yanets'-Podil's'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Ohiyenka. Filolohichni nauky. – Scientific works of Ivan Ohiyenko Kamianets-Podilskyy national University. Philological Sciences*, 29, 35–38.
- Myasoyedova, S.V. (2001). *Katehoriya sponukannya i yiyi vyrazhennya v nepryamykh vyslovlennyakh suchasnoyi ukrayins'koyi movy. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Imperative category and its expression in indirect speech acts in the modern Ukrainian language. Cand. philol. sci. diss. synopsis]*. Kharkiv (in Ukrainian)
- Pérez Hernández, L. (2001). *Illokution and cognition: A Constructional Approach*. La Rioja: Universidad de La Rioja
- Searle, J.R. (2005). *Speech Acts*. Cambridge : Cambridge Univ. Press
- Shevchenko, I.S. (2009). Gibridnaya priroda izvineniya: kognitivno-pragmaticheskij analiz [Hybrid nature of apology: cognitive-pragmatic analysis]. *Zhanry rechi. – Sppech genres*, 6, 329–337 (in Russian)
- Susov, I.P. (2009). *Lingvisticheskaja pragmatika [Linguistic pragmatics]*. Vinnica: Nova knyga
- Vezhbicka, A. (1985). Rechevye akty [Speech acts]. *Novoe v zarubezhnoj lingvistike. – New in Foreign Linguistics*, 16, 251–275.